

NAPEŁNIC (344) *vb pf*

a oraz e jasne.

inf napełnić (49). ◇ *fut 1 sg* napełnię (7). ◇ *2 sg* napełniesz (8). ◇ *3 sg* napełni (19). ◇ *1 pl* napełnimy (1). ◇ *2 pl* napełnicie (3). ◇ *3 pl* napełnią (7). ◇ *praet 1 sg m* napełniłem, -m napełnił (9). ◇ *2 sg m* napełniłeś, -ś napełnił (10). ◇ *3 sg m* napełnił (71). *f* napełniła (18). *n* napełniło (1). ◇ *1 pl m pers* -chmy napełnili (1). ◇ *2 pl m pers* napełniliście (3). ◇ *3 pl m pers* napełnili (35). *subst* napełniły (7). ◇ *plusq 3 sg m* był napełnił (3) *PatKaz III, RejPos* (2), napełnił był (3) *KromRozm III, OrzQuin* (2). *f* była napełniła (2). ◇ *2 pl m pers* -ście byli napełnili (1). ◇ *imp 2 sg* napełni (19), napełń (9); napełni *OpecŻyw* (2), *BielŻyw, WróbŻółt, KromRozm III, KrowObr, KochPs, SkarŻyw, GrabowSet* (3); napełń *LubPs* (2), *SienLek, HistRzym*; napełni : napełń *Leop* (3:1), *BudBib* (3:1), *ArtKanc* (1:2), *LatHar* (1:1). ◇ *3 sg* niech(aj) napełni (5). ◇ *2 pl* napełńcie (5), napełnicie (5); napełńcie *OpecŻyw, RejPos, BudNT*; napełnicie *BielŻyw, KrowObr, BudBib*; napełńcie : napełnicie *ReszPrz* (1:1), *WujNT* (1:1). ◇ *con 1 sg m* bych napełnił (1). *f* bych napełniła (1). ◇ *2 sg m* byś napełnił (1). ◇ *3 sg m* by napełnił (15). *n* by napełniło (1). ◇ *3 pl m pers* by napełnili (4). ◇ *con praet 3 sg m* by był napełnił (3). ◇ *impers praet* napełniono (1). ◇ *part praet act* napełniwszy (16).

Sł stp notuje, Cn brak, Linde XVII w.

1. *Sprawić, że coś jest pełne, wlać, wsypać, włożyć w co dużo czego; implere Cdlag, Mącz, PolAnt, Vulg; complere Mącz* (201) : Nápełnić. Implere. *Calag* 210a.

napełnić co [w tym: co czym (23), co czego [= czym (5)] (56): ij napełnili/ iakoby dwanaście koflow odrobin które były zołtaly OpecŻyw 52v, 41; TarDuch C8; Napełnić fklencię kwieciem wonnem á zakrić dobrze FalZioł II 2a; BielŻyw 158; Także gdy on wiatr żyły y też miełtca proźne w zoładku napełni tedy przełtawa chęć iedzenia GlabGad K3v; [Talarzy] każdemu iedno vcho vrznąwży: dziewięć worow wielkich napełnili MiechGlab 13; LubPs F3; Tobie zálie obiecał gumná y łtodyły/ Hoynie ná wżem nápełnić [promptuaria eorum plena Vulg Ps 143/13] y w oborze woły. RejWiz 187; wzrzawłfy łtudnię wody/ łzłá/ y nápełniłá fláźkę [implevit utrem]/ y dáłá dziećięciu pić. Leop Gen 21/19, 1.Reg 16/1; BibRadz Prov 8/21, Luc 5/7; BielKron 265; Implevit mero pateram, Ná pełnił [!] winem czáfzē álbo kubek. Mącz 304d; przylož ná onę ránę zołthku iáíowého z miełzawłzy z rožánym oleiem/ w tym rozmocz páczęsi y nápełnić wizytkę ránę. SienLek 145v, 105; RejAp 71; y przyłzli [apostołowie]/ á n ápełnili [!] dwie łodzi [impleverunt ambas naviculas Vulg Luc 5/7] [rybamí] ták áž łie wodą pogrąžáli. RejPos 173v, 41v, 165; BudBib Gen 44/1, 1.Reg 16/1, Ez 10/2; BudNT Apoc 8/5; Oczko 19v, 24v; SkarŻyw 596; DAYćie Pánie Suchédni: bołmy wyłufzly Káždą beczkę/ cóście iá byli nápełnili. PudłFr 8; ArtKanc Q6v; Nápełńcie te łtągwie wodą [implete hydrias aqua]. WujNT Ioann 2/7, Luc 5/7, Ioann 2/7, Apoc 8/5; Y nápełniwłzy obá pucki łpiełznobym žárł CiekPotr 37. Cf napełnić co z czego; Zwroty.

napełnić czego komu [= nalać co komu] (1): Izałz był oney niewiełcie/ ktora Heliałzá nákarmlá/ nie nápełnił oleiu onego/ ták iż iey iuz łęđow nie sítawáło w co by gi była łać miałá? RejPos 218v.

napełnić co z czego (4): Leop Ps 129/7; BibRadz Eccle 33/17; Klotáryus Kroi zwoyłkiem idąc/ dobrá Bífkupłtwá Wiromándeńkiego połupił/ y wozy z nich nápełnił. SkarŻyw 527; SarnStat 668.

napełnić czego [= *czym*] (5): *Leop Ioann* 6/13; *BudBib Reg* 16/1, *Ez* 10/2; *BudNT Apoc* 8/5; Zebráli tedy/ y nápełnili dwánaście kofzow włomkow [*Collegerunt ergo et impleverunt duodecim cophinos fragmentorum ex quinque panibus*] *WujNT Ioann* 6/13.

napełnić czym (26): *OpecŻyw* 41; Iezu ktorys poślufznym będączym tobie wielką obyhitością [!] rib fienci ich nápełnić raczył. łmi. łie nad nami. *TarDuch* C8; *FalZioł* II 2a; *BielŻyw* 158; *MurzNT Luc* 15/16; *LubPs* D4, F3; nápełń rog twoy Oleiem [*imple cornu tuum oleo*]/ á chodź/ że cię posłę do Ifái Bethleemczyká *Leop* 1.Reg 16/1; *BielKron* 265; *Mącz* 304d; *SienLek* 69v, 105; *RejAp* 71; *RejPos* 41v, 165, 223; *RejZwierc* 82v; nápełni wory (tych) mężów żywnością ile mogą wnieść *BudBib Gen* 44/1; *BudNT Luc* 15/16; [*bolącq nogę włożyć w faskę*] y błótem ciepłém nápełniwšy/ nogę do tąd aż przeštygnie trzymać *Oczko* 17; *WerGość* 221; *ArtKanc* Q6v; *WujNT Luc* 15/16, *Ioann* 2/7, *Apoc* 8/5. Cf »napełnić pełno [*czym*]«.

W charakterystycznych połączeniach: napełnić czaszę, flaszkę, garść, gumno, (ile) koszow, łodkę, łodzi (3), rog (2), sieć, stągwie (3), śklenicę, wory (a. ile worow) (2), woz (2); napełnić bogactwy (2), młotem (3), olejem, winem (2), wodą, żywnością; napełnić oleju, oliwy.

Fraza: bibl. »[co] nie nápełniło ręki, nie nápełnić ręki« = *jest czego mało, ktoś ma czego niewiele; non implere manum Vulg* [szyk zmienny] (2:1): *LubPs* dd; *Leop Ps* 129/7; *Trawá*/ która nie czekáła Rázu kofy siekácý: Ale przed czálem znišczáła Ogniem gwiazdy gorácý. Tá ręki nie nápełniła Żeńcowi ochotnemu [*non implevit manum suam, que melit Vulg Ps* 129/7]. *KochPs* 193.

Zwroty: bibl. »napełnić swój brzuch, żywot, duszę [= *wnętrznosci*]« = *najeść się; implere ventrem Pol Ani, Vulg* [szyk zmienny] (4:2:1): *MurzNT Luc* 15/16; *LubPs* D4; *BibRadz Iob* 20/23; Nie poczytáią złodzieiowi gdy vkrádnie áby nápełnił dušę fwoię/ bo łáknął. *BudBib Prov* 6/30; *BudNT Luc* 15/16; Y radby był nápełnił brzuch fwoy onym młotem [*cupiebat implere ventrem suum de siliquis Vulg Luc* 15/16]/ ktore świnie iadły/ á żaden mu niedawał. *WerGość* 221; *WujNT Luc* 15/16.

»napełnić kąty« = *uczynić dom zasobnym* [szyk zmienny] (6): iż on zázwdy obiecał nápełnić wšyżtki kąty thwoie/ á vbłogofłáwić łtodoły y obory thwoie [*Vulg Ps* 143/13]. *RejPos* 239v, 223; *RejZwierc* 82v, 256v, 270v; Zoštánien w wielkiey powadze Będą nas wšpominác wšzędzie. Nápełnimy wšyżtkie kąty Sklepy/ komory/ wárftáty. *MWilKHist* E4v.

»napełnić pełno [*czym*]« (1): Tomiris tatarka poimawšy go [...] głowę yego w kłodzye nápełniwšy pełno krwyą człowieczą/ pogręzić rofkázowála. *GliczKsiąż* D4.

»napełnić aż do (samego) wi(e)rzchu« = *usque ad summum complere Mącz, implere usque ad summum Vulg* [szyk zmienny] (4): *OpecŻyw* 41; *Mącz* 304c; A gdy nápełnili [*stągwie*] aż do łámego wirzchu/ rzekł im Iezus: Iuż teraz czyrpaycie *RejPos* 41 v; *WujNT Ioann* 2/7.

»napełnić żywot [*czyj*]« = *spowodować poczęcie płodu* (1): Totz będzie łprawa ducha świętego/ który ofobną łáfką nápełni żywot twoy/ zamku dziewitztwa twégo nieporušłáiątz. *OpecŻyw* 8v.

W przen [co] (4) :

napełnić czego [= *czym*] (1): Potym v niego [u *drukarza*] ogláday miłterne prały, Ktore on łprawił temi czáfy, Tak pilnie prałue ty to łłodkie grona [*literatury*] Ktorich wšywa tą łlawna korona, Nápełnił iuż tego wina y draylinki [= *duże becški*], Z kąd wzięła Polłka pożytek wieliki. *FalZiołUng* V 119v.

napełnić czym (3): to wiadro álbo żywot fwoy on złoty/ [ludzie] Nápełnią ciężarými grzechów iáko błoty *KořakCath* C4v. Cf *Zwroty*.

Zwroty: »káty napełnić śmierciá« = *siac wszędzie grozę* (1): wíflechmocna mowá twoiá Pánie [...] miecz ořtry nieomyłne rořkazánie twoie niołác/ y łtoiác/ wífłyřtkie káty nápełniłá śmierciá [omnipotens sermo tuus ... replevit omnia morte]. *Leop Sap* 18/16.

bibl. »napełnić wiatrem [czyj] brzuch [= prawdopodobnie umysł, duszę]« = *mówić co niepotrzebnie* (1): Aza mądry odpowie vmieiętność wiátru/ á nápełni wiatrem wřchodowym czyi brzuch [et implebit Euro ventrem suum]? Izali przewodzić będzie słowem niepotrzebnym *BudBib Iob* 15/2.

Przen (114) :

a) *Spowodować określone odczucie, wrażenie zmysłowe [co]* (7) : *OpecŻyw* 175v; *RejPos* 140v; owo znieba świátłość przyřłá/ y wřzyřtkie káty oney komorki nápełniłá *SkarŻyw* 589, 570; Y łtał fię z přędká z niebá řzum/ iákoby przypadáiącego wiátru gwałtownego: y nápełnił wizyřtek dom [de caelo sonus ... replevit totam domum] gdzie řiedźieli. *WujNT Act* 2/2.

Fraza: »[co] napełniło uszy [czyje]« = *któř usłyszál [szyk zmienny]* (2): náđ miárę łłowá/ ták nápełniły wřzy káźdego/ iz táđ nie iuż więcey wniřć by nie mogło *GórnDworz* Dđ5; *SkarKazSej* 686b.

b) *Spowodować określony stan lub uczucie; zesłać co jako łaskę, obdarować [w tymi kogo (60), co (żywotne) (1), co (nieżywotne, w tym metonimicznie o człowieku (40)) (43)] (105)* : *OpecŻyw* 11; [řw. *Cecylija*] tako była řwe řerce nápełniłá/ ij żáđny grzech mieřtza w niey mieřz niemogł *OpecŻywList* C3v; A obroń mię od přeřłrářchow tych ktorzy by mię rádzi zniřřczyli [...] Ktořeř ty raczył ták nápełnić iz přeřł dořtářtkiem ledwo otwarzáiá wřtá řwoie/ á řtáđ wżgárdliwie á řponiženiem o inych rozumieią. *RejPs* 22v; Pánye hoyná rękę twá otworzyřł łáłkáwiew/ A nápełniřł přáđnące w poźáđliwey řpřáwye/ Łitořciwye záchowářł tu káźde żwyerzátko [imples omne animal benedictione *Vulg Ps* 145/16] *LubPs* řř, Pv; *KrowObr* 176v; táđże iuż [Pan] chce s tobá wieczerzác/ to iest/ nápełnić cye y wkazáćci wřzyřtkie pociechy twoie *RejAp* 46v; SWięty Duchu záwítay k nam/ á rácz nápełnić řercá řwoich wiernych *ArtKanc* H4v; *LatHar* 367.

napełnić czego [= czym] (23): *OpecŻyw* 54; O barzo to řłuřzno nayuyřřfemu panu bylo yřł tak przyřbytek řwoy zwyecznofřczy okrařzył y cznot napełnył *PatKaz II* 48; Ráczże ty nář łam nápełnić miłofierdzia řwoyego *LubPs* T6v; Samem řiedziáł/ boř mię nápełni záđroženia [comminatione replesti me], *Leop Ier* 15/17; [zowcie mię] Mará/ to iest gorzka/ bo mię gorzkocí nápełnił Pan Bog wřzechmogący [amaritudine valde replevit me Omnipotens *Vulg Ruth* 1/20] *BielKron* 53; *BudBib Ier* 15/17; *ArtKanc* E10. Cf *Zwroty*.

napełnić czym (63): *OpecŻyw* 186; Imple facies eorum ignominia: [...] Raczy nápełnić oblicze ich řromotą *WróbŻořł* 82/17; Nápełń wřtydem oblicze ich by řie zářromáli *LubPs* S6; mamy vřziwáć modlitw řwyc wřtáwicznie wołáiácz [...] áby nář [Pan] nápełnił hoynym miłofierdzyem řwoim. *LubPs* T2 *marg*; *OrzQuin* Y3; *SkarŻyw* A4v, 235; *KochPhaen* 5; *WisznTr* 16; Nápełniwřzy thák Bořkim poznániem/ zápálże řerce miłowániem *ArtKanc* H7v; Nápełni te řtrářchem/ niech z háńbą biegiáią/ Co mnie/ přeřłáđuiác/ złořnie vřáđáiá *GrabowSet* T4. Cf *Frazy, Zwroty*.

W połączeniu szeregowym (1): á on nie tylko áby cie ofwiećić/ obiáñić/ á opátrzyć miał/ á Duchem fwym fwiętyym nápełnić miał/ áleć ielzczę powieda iż będyzefz naczyniem á fędem wdzięcznym iego *RejPos* 285v.

W przeciwstawieniu: »wykorzenić ... napełnić« (1): Chceffli grzechy wykorzenitz/ a tznót ferce napełnitz? modł fie. *OpecŻyw* 54.

W charakterystycznych połączeniach: napełnić boleści, cnot (2), gorzkości, miłosierdzia, zagniewania, zagrożenia; napełnić bojaźnią, cnotami, mądrością (4), miłosierdziem, roztropnością, rozumem (3), sromotą, strachem (3), uciechą, umiejętnością (2), umieniem, wstydem, zdumieniem, żalem, żarliwością.

Frazy: »smutek napełni serce [czyje]; smutkiem napełć serce [czyje]« = *któs stanie się smutny* (3;1): *RejPos* 129, 129v; smutek nápełnił ferce wálze (*tristitia implevit cor vestrum*) *WujNT Ioann* 16/6; Niniwczycy [...] w popile y w prochu leżeli/ áby tym wiefzłą żalostíą y fmutkiem nápełnić fercá fwoie mogli *SkarKaz* 120b.

»szatan napełnił serce [czyje]« = *któs stal się zły; implevit satanas cor Pol Ani* [szyk zmienny] (4): *BibRadz Act* 5/3; *BudNT przedm c, Act* 5/3; Anániafzu/ przeczże fzátan fkuśił (*marg*) nápełnił. G. (-) ferce twe [*cur tentavit satanas cor tuum*]/ iżbyś fklámał Duchowi fwiętemu *WujNT Act* 5/3.

Zwroty: »napełnić darow« (2): A napełnienij fą duchem fwiętyym/ który ié napełnił darów bofkich/ tak ijz poczęli mowitz [...] rozmaijtými ięzyki *OpecŻyw* 175v; *PatKaz II* 49v.

peryfr. »długością dni napełnić« = *obdarzyć łaską długiego życia* (2): *LubPs V v*; Znimi ieltem w wćifku / wyrwę y wvielbię ie/ długością dni nápełnię ie [*longitudine dierum replebo cum Vulg Ps* 90/16]/ y vkażę im zbáwienie moje *SiebRozmysł F*.

»napełnić dobrami, pożytkami; napełnić dobra, wszytkiego dobrego« = *implere bono PolAnt* (4;1;2;1): Ten nápełnił wfyfych dobr hoynye twe żádości [*qui replet in bonis desiderium tuum Vulg Ps* 102/5] *LubPs X4v, Y2v; BibRadz Ps* 106/9, *Luß* 1/49; *RejPos* 304; Láknące nápełnił dobrámi [*esurientes implevit bonis Vulg Luc* 1/53]/ á bogáte głodne opuścił. *LatHar* 66; *WujNT Lue* 1/53; *KołakSzczęśl C3*.

»napełnić duchem bożym (*a. fwiętyym, a. swoim [o Bogu], a. umiejętności itp.*); napełnić ducha [= *duchem*] (*swojego [o Bogu] a. umiejętności*); duch (*fwięty a. bojaźni*) napełnił« = *implere spiritu Dei Vulg, PolAnt* [szyk zmienny] (19;2;3): motzą niebiefką będyecie ogarnienij/ bo w krótkim czafie/ napełnię was duchem fwiętyym. *OpecŻyw* 173; duch fzwyyáty tak yá [*Maryję*] napełnył yfz doftoyna była począcz otrzymawfzy czelzcz panyenfką *PatKaz III* 96v; Przydź duchu S. nápełni fercá twych wyernych *KromRozm III F6*; nápełniłem go duchem Bożym [*implevi cum spiritu Dei*]/ mądrością y rozumem *Leop Ex* 31/3, *Ex* 35/31; *BibRadz Ex* 28/3, 31/3, *Eccli* 39/8; *RejPos* 64, 285v; *BudBib 4.Esdr* 14/21[22]; *CzechRozm* 23, 34, 60v, 195; *NiemObr* 104; *ArtKanc K16v, N8, N20v*; y nápełni go Duch boiáźni Páñfkiey. *LatHar* 553, 60; *SkarKaz* 577a; Bo iefli Pan ten wielki chćieć będye/ nápełni go duchá vmiejętností *SkarKazSej* 663a, 660b.

»łaską, łaski napełnić« [szyk zmienny] (4;3): *OpecŻyw* 177, 181; *PatKaz II* 49v; *PatKaz III* 110; widzę iż to dziećię Chryftus łáfką fwoią nápełnił *SkarŻyw* 224; *ArtKanc H5v*; Ráčż nas nápełnić łáfkí twoiey/ opatrz nas pokoiem fwiętyym *LatHar* 276.

»miłością napełnić (serce)« [szyk zmienny] (5): *SkarŻyw* 572; *ArtKanc* H6v, H17v; Rącz napełnić ferce iego miłością twą vprzeymą y gorącą *LatHar* 637; *SkarKaz* 457a.

»napełnić [czego] aż do obfitości« (1): Otworz ku mnie twe vftá w pokorney modlitwye swoiey/ Nápełnię cie wżytkiego aż do obfitości twoiey [*dilata os tuum et implebo illud Vulg Ps* 80/11]. *LubPs* S4v.

»napełnić [czyje] usta, wargi [czym (5), czego (1)]« = spowodować, że ktoś wyraża określone uczucie; *replere os Vulg* [szyk zmienny] (5:1): *Repleatur os meum laude ut cantem gloriam tuam [...]* Rączy napełnić vftá moię miły panie chwałą twoią abych mógł wyśpiewawać chwałę twoię *WróbŻolt* 70/8; *LubPs* Q3, cc5v; *GrabowSet* P4; *LatHar* 227 [2 r.].

»napełnić weselim (i radością), radością; napełnić radości, wesela« = *replere gaudio PolAnt, Vulg* [szyk zmienny] (7:5;3:1): *OpecŻyw* 167; *RejPs* 30; napełniłz mię weselim z obliczem twoim [*replebis me iucunditate cum facie tua*]. *Leop Act* 2/28, ZZ3v; *Mącz* 264a; *OrzQuin* R4; *BudNT Rom* 15/13; Káplani moi świećić będą pobożnością/ A ferca bogoboynych nápełnię rádością. *KochPs* 196, 195; *GrabowSet* Ev; IEzu nałłodzy/ rácz mię teraz z onym miłym piáštunem twoim Symeonem duchownego wesela napełnić *LatHar* 222, 59, 227, 358; *WujNT Rom* 15/13, *Act* 2/28.

Szereg: »napełnić a nasycić« [szyk 1:1] (2): Iż obficie náłyćił [*saturare fecit*] dużę prágnaćą/ á dużę głodną nápełnił wżem dobrem [*implevit bono*], *BibRadz Ps* 106/9; obiecuie napełnić á náłyćić ferce y vmyłł káždego wierneho swoie⁶⁰ *RejPos* 265v.

c) Zwrot: bibl. »napełnić rękę [czyją]« = udzielać władzy (w starotestamentowym opisie ceremonii wyświęcania na kapłana); *implere manum PolAnt, Vulg* (2) : *Leop Ez* 43/26; ofiarownik wielki miedzy bráćią swoią/ ná ktorego głowę lano oliwę/ námázywánia/ y nápełnił rękę swoię [*cuus manus in sacerdotio consecratae sunt Vulg*; którego ręce ná káplánłtwo fą poświęconé *Wuj Bib*]/ áby fząty (święte) obłoczył *BudBib Lev* 21/10.

a. O zbiornikach wodnych [co] (6) : *Riuos eius inebrians: multiplica genimina eius [...]* Zrzodła iey [rzeki] napełniwży rącz też rozmnożyć y płodność iey. *WróbŻolt* 64/11; *Leop Ps* 64/11; A wodá fię zgory pomáłu fpuściłá/ y nápełniłá rowy y brzegi swoie iáko pierwey. *SkarŻyw* 301.

napełnić czym (2): *RejPs* 94; przyfżły wody drogą od Edomłkiey ziemie/ á nápełniły ziemie wodami [*et repleta est terra aquis*]. *BibRadz* 4.Reg 3/20.

Przysłowie: bibl. Też wżytki rzeki w morze wchodzą/ á wżdy go nie nápełnią [*Omnia flumina intrant in mare et mare non redundat Vulg Eccle* 1/7]. *BielKron* 79.

b. O zawartości tekstu mówionego lub pisanego [co] (4) :

napełnić czego [= czym] (1): Nápełnił w ten czás był ten Mnich wizytko kazánie ftráchu y boiáźni wielkiéy *OrzQuin* Y2v.

napełnić czym (3): Náprzod wyznánim Bogá w Troycy iedyneho/ y Bołtwá práwego Páná náłzego Iezufa/ wżytki Kłięgi fwe nápełnił *SkarŻyw* 90; *CzechEp* 53; *SkarKazSej* 678a.

W charakterystycznych połączeniach: napełnić kazanie, księgi, tablicę.

c. Nasączyć, zmoczyć; *explere, imbuere, satiare Mącz; implere Vulg* (8) : Imbuo, Wmoczyć w fárbę włóżyć/ Nápełnić. *Mącz* 165d, 356c.

Zwrot: »napełnić (gąbkę) octu; napełnić octem« [przy opisie męki Chrystusa] = *implere spongiam aceto Vulg* [szyk zmienny] (3;3): *OpecŻyw* 149; *LatHar* 701, 713; A przybieżawży ieden/ y nápełniwży gębkę octu y włożywży ná trzcinę/ dał mu pić *WujNT Mar* 15/36, *Matth* 27/48, s. 381 *marg.*

2. *Sprawić, że coś lub ktoś się gdzie znajduje w dużej ilości a. znaleźć się gdzie w dużej ilości; implere PolAnt, Vulg; replere PolAnt [co] (83) :* [racz uczynić aby ludzie zrozumieli] żeś ty ieft Bog który nád wífemi możność maż/ ktorzy [...] prawie nápełnili wífytek okrąg fwiátá. *RejPs* 87; wrichle za łaską Bożą [*Lechi, które Polaki zowq*] napełnili [*creverunt deo volente in maximo numero, et impleverunt Vandaliám*] wżytko Śląsko, Polfkę wielką aż do famey Wifłty. *MiechGlab* 43, 45; *plantafti radices eius et impleuit terram. [...]* Tys łam ten lud wywiodł z Egiptu, [...] Y wżczepiłeś korzenie iego y napełniłeś ziemię. *WróbŻołt* 79/10; *HistAl* F4v; *LubPs* S3v, X6; Kto dał náwálnemu dżdżowi bieg/ [...] Aby Hedl defzcz ná ziemię krom człowieká [!] ná pułzczy/ gdzie żadny człowiek nie mieífka/ áby napełnił bezdrożną y opuściłá [*ut impleret inuiam et desolatam*]/ á wywiodł trawy żielone? *Leop Iob* 38/27, *Ez* 10/3; *BibRadz Is* 6/1, *Ez* 10/3; człowiek ieden vczynił był wieczerzą wielką/ [...] y tákież rozefłá po vlicach/ á kazał nápełnić dom łwoy *RejPos* 238v, 160; *BudBib* I 199c *marg, Ez* 10/3; *StryjWjaz* C2; Naprzpod im to dáć raczył/ áby ziemie rodzay ich nápełnił/ á národzili łług y chwálców Bogu *SkarŻyw* 271; ná vderzenie łafki Moyżefzowey wżłży zwody záby/ y nápełniły domy/ komory/ łóżá/ ftoły/ potráwy/ gárnce/ wżytkich ludzi w Egipte *SkarŻyw* 480, 259, 477; *StryjKron* 46; *ArtKanc* 116; *LatHar* 377; *GosłCast* 45.

napełnić kim, czym (24): HistAl 117; Wyelką obfitość łprofnych żab zyemyá ich puściłá/ Wífytki páłace krolewfkye imi nápełniłá *LubPs* Yv, Y5v; *Leop Is* 27/6; Ktemu też Mánáfes wyláł bárzo wiele krwi niewinney/ ták iż iá nápełnił Ieruzálem/ od iednego aż do drugiego końca *BibRadz* 4.*Reg* 21/16, *Eccli* 17/28; nietylko iá [*ziemię*] przyodział y ochędożył [...] ále iá też niezlicznymi rodzajymi żwierząt/ iáko przed tym wody y powietrze/ nápełnił. *KuczbKat* 20; *BudBib Is* 14/21; Niezmierną łzczodrotą Bołką/ nápełniłeś przepásć morfką/ dżiwnemi rybámi *ArtKanc* 13; Wíżędyś powietrzem nápełnił/ rozliczne w nim ptałtwo łpráwił/ by k twej chwale było *ArtKanc* 13, V2; *SarnStat* 141. *Cf Zwroty.*

W połączeniu szeregowym (1): y błogoláwił im Bog/ y rzekł/ rośćcie [!] á mnożcie fię/ y nápełnicie ziemię. *KrowObr* 221v.

W porównaniu (1): Wífákoż Pan w nyedofátku ráthuye nędznego/ Nápełni yák owcámi czeladką dom yego. *LubPs* Y5v.

W charakterystycznych połączeniach: *napełnić dom (4), krainy, osady, pałac, strony, świat, ziemię (15); dziwnie napełnić.*

Zwroty: »napełnić narodem, ludźmi, ludem« [szyk zmienny] (3;2;1): *OrzRozm* R4; Then pobudził Krześciáńftwo przeciw Turkowi/ y łam dał vczynić trzynałcie okrętów/ ktore nápełnił ludźmi y łpiżá *BielKron* 189; *RejPos* 42; *StryjWjaz* B; Táktedy opátrzeni y náuczzeni od P. Bogá żyli w iego zakonie y boiáźni/ y nápełnili łwym narodem ziemię. *SkarŻyw* 271; *StryjKron* 105.

peryfr. bibl. »napełnić trupami, zabitemi, pobitemi« = *pozabijać dużo ludzi; implere interfectis Vulg, PolAnt; implere cadaveribus Vulg; facere interfectos Pol Ant (3;2;1):* Wieluście iuz pobili w tym mieście/

y napełniliście drogi jego zabitemi [*implesis vias eius interfectis*]. *Leop Ez 11/6, Ier 33/5; BibRadz Ier 41/9, Ez 30/11; Y rzekł do nich/ Iplugawcie ten dom/ á napełnicie śieni trupami BudBib Ez 9/7, Ez 30/11.*

bibl. »napełnić upady, upadki« = *pozabijać wiele (2:1)*: *Iudicabit in nationibus implebit ruinas [...]* Będzie śadził miedzi pokoleniem ludzkim á napełni vpady/ á na ziemi ftłoczy głowy mnogich *WróbŻolt 109/6, 118; A Pan s prawice twoiey/ połamie czału gniewu łwego wżytki krole. A będzie śadził miedzy narody/ á napełni wżytki vpadki/ á potłoczy wiele głów ná zyeimi. RejPos 231.*

Szereg: »rosnąć a napełnić« (1): y błogolławić raczył/ áby rofli á napełnili ziemię narodem łwoim *RejPos 42.*

W przen [co] (3) : *KromRozm III G5*; kościoł Chriřtułow iálny ieřt/ iáko miářto ná tákiedy gorze zbudowane/ ktora wżytek świát napełniá. *WujNT 104; SkarKaz 82b.*

Przen (29) :

a) *O zjawiskach niematerialnych występujących w określonej przestrzeni: rozszerzyć się, mieć miejsce, wypełnić sobą (20)* : wielmożność Páńka napełniá wřyfřtek dom [*maiestas Domini implevit domum*] *Leop 2.Par 7/1, 2.Par 7 arg, 7/2; BielKron 35v*; takie lichwy niezbożne [...] takie potwarzy/ nievprzoymości w łprawách wżytkich y w łprawách napełniły ziemię/ y to grzeźne kroleřtwo *SkarKaz 351b.*

napełnić czego (1): Arryanowie pogáńřtwo fobie ná pomoc biorąc: Kościoły Kátolickie poburzyli/ Ołtarze łprořności y brzydkości napełnili *SkarŻyw 58.*

napełnić czym (12): Iplugawili ziemię moię w zdechlinách bálwánow łwoich á obrzydnościami łwoiemi napełnili dziedzictwo moię [*abominationibus suis impleverunt hereditatem meam*]. *Leop Ier 16/18; BibRadz Ier 16/18, 2/8*; bluźnierřtwem zháńbiłes Polřką Koronę/ y rořtyrykiemeř iá napełnił/ prze pożytek łwoy *OrzQuin C4; BudBib 3.Esdr 8/81 [84]*; napełnię dom ten chwałą mowi Pan Zaltępow. *CzechRozm 168; [Jezus Chrystus] czały wżytke y dni řtworzył/ y nie zliczonymi dobrodzieřřtwy łwemi/ przykłady świętych/ y krwią męczennikow łwoich napełnić ie raczył. SkarŻyw 1, 528*; nieřpodzięwana śmierć/ ludzi zářmućiá/ A łámentem/ y płáczem wżytke napełniá. *KochPam 80*; dymy nářmrodliwřze bluźnierřtw łamey Troyce S. Niebo zaráżály/ y łmrodem łwym część krześcianařřtwá napełniły *PowodPr 12. Cf Fraz,*

Fraza: »sława [czyja] ziemię napełniá; sławą ziemię (a. świat) napełnić« (2;2): po dzieřřáci łat Bernárdynowá łlawá wżytkę Włolřką ziemię napełniá. *SkarŻyw 311*; Krzyřacy łlawą tego zwycięřtwá Choynickiego więkřzą niź byłá wżytke Niemieckie ziemie napełnili *StryjKron 627; ArtKanc E9; SarnStat *4v.*

b) *O wpływaniu na czyjå świadomość [czym] (8)* : Gálácyą/ Káppádocyą/ Azyą/ y Bithynią napełnił był vřtávami kazánya ewányeliyřkyego *KromRozm III N7v*; Duch S. pewnie przez obu was iednę rzecz dźiř mówi/ y napełnił przez was vřzy y řerce moie/ zdrowymi/ mądrymi/ pożytecznymi/ itęź zbáwiennymi rzeczami *OrzQuin Aa5; GórnDworz Ll2*; Piotr ná koncylium nápierwřzym w Hieruzálem / obrzezanie niepotrzebne być oładził. Náuką łwoią świát wřzy[ć]i[e]k napełnił. *SkarŻyw 600; LatHar 395*; od Ieruzálem y okołó áź do Iliriku napełniłem wżytke mieyřcá Ewángelią Chriřtułową [*repleverim evangelium Christi*]. *WujNT Rom 15/19, Act 5/28; PowodPr 31.*

W charakterystycznych połączeniach: *napelnić ewanijeliją, nauką (jaką) (3), ustawami kazania ewanijelijskiego.*

3. Uzupelnić, usunąć braki; reducere, restituere Mącz; implere Pol Ant, Vulg [w tym: co (20)] (21) : anyely modlyły syą troyczy łzwyątey otą mylą panna [...] aby rychley łyn bozy łnyey syą narodzył y ych vpadle kory napelnył *PatKaz II* 52v; *RejPs* 165; A ták gdi tu przypomina łż rzeczy vpádłe nápełni możnością łwą/ Tu dawa znác łż wšytko to/ co było popłowano [...] w łwątym krolełtwie łego [z *nowu miał pobudowac*] *LubPs* Z4, Z3v, Z4; *BibRadz Bar* 5/7; *Aciem restituere, Woysko zász nápełnić/ záfádźíc łmłeyfcá zbytych. Mącz* 414a, 96d.

napelnić kim, czym (6): BibRadz Gen 2/21; Vmorzył tedy Pan Bog Adámá łnem/ á gdy vfnął/ wył kóśc z boku łego á nápełnił ciátem [*replevit carnem pro ea Vulg Gen* 2/21]/ á łtworzył z łney piękńá ofobę żeńłká *BielKron* 1v [*przekład tego samego tekstu BibRadz Gen* 2/21, *WerKaz* 282]; ony łmłeyfcá proźne nápełnił młodzięcłmi lekko zbroynemi/ ktore náuczono łáko łię máłá łpráwowác ná łprwłzym potkánłu *BielSpr* 41, 41; *BudBib* 4.Reg 23/14; *WerKaz* 282.

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): Ale to co od Ewányelłstow opufzczono/ Pyotr/ Páweł/ drudzy Apołtołowye w łłcyech á łpłányu łwym nápełniłi. *KromRozm III* d4v.

Zwrot: »liczbę napelnić« (1): kłedy wypadł łudałz [z *urzędu apostolskiego*]/ ná to łmłeyfće Mácłey był wybrány/ áby łiczbę dwunaśće nápełnił. *WujNT* 217.

a. Dorównać komu w czym; implere PolAnt, Vulg (5) :

Zwoty: »napelnić miarę [czyj]« = dorównać komu (1): A ták łwłdzcłycł łami/ łż łynowłe łełteśće onych co pomordowáli prorokł. Y wy nápełńćće łmłeyfcá [implete mensuram] oycow wálzycb. *BudNT Matth* 23/32.

bibl. »napelnić radość, wesele [czyje]« = dorównać komu w radości, cieszyć się tak jak ktoś, implere gaudium Vulg (2:1): łełł łełł ktore poćłełzenie w Chryłtufłe/ łełł ktora poćłełhá łmłóścł/ łełł ktore towarzłłtwo duchá/ łełł ktore wńełtrźność łmłółfłerdźłá/ nápełńćće rádość łmołę [*VulgPhilipp* 2/2]. *ReszPrz* 93, 93; *WujNT Philipp* 2/2.

»napelnić złość [czyj]« = dorównać komu w złości: widział łáko Bog/ że oni łmłeyfcá nápełńćće złość oycow łwłych/ w przeláníu krwłe łego WujNT 99.

4. Zrealizować, spełnić, wykonać; implere Mącz, Vulg; explere Modrz [w tym: co (32)] (35) : łe łmłeyfcá łmu nłtz odpowłdźłełt/ włełkłełmł łromy zálųłąłt łego/ łjż łego pólledńłe wólé łnełpełniłi. *OpecŻyw* 100, 18v, 66v, 77, 90v; przykazána łozego krom łáky łego nápełnyłz łnyemozłmy *PatKaz III* 146, 152; *Impleat dominus omnes petitiones tuas [...] Day tho* aby nápełnił łpan łog włzyłtkł prozby łtwołe *WróbŻołł* 19/6; *LubPs* cc6; przeto łłe vđáł ná łmodłłwę do Páná łogá/ aby łbłetńeł raczył nápełńć. *BielKron* 14; *Spem implere quam quis de nobis concepit, Náđźłeyę* o łnas włzłęłą nápełńć. *Mącz* 304d; gđy łuż łktemu przyđźłeł/ że nápełni łthákwoy człłowłeł łwe łąđźeł/ włzyłtko łnácłzey łż łmłełł náyđźłeł *GórńDworz* 11v; A łchcłłzłł łme łełzćłe [!] wesołá włđźłeł/ łwoy łłub łktoryś łmł łłubłł nápełńł *HłstRzym* 13; *RejPos* 26; *ModrzBaz* 22v; *SkarŻyw* 545; włłyłz głłofy: nápełni łmłśłł człłowłełzłeł: łłyłz łmodłłwę/ łełłzłeł łćłę łprośłmy. *SkarŻywBog* 357; *ReszPrz* 111; *ArtKanc* H17; *WujNT Phillip* 4/19; [powlędz łmł co łmł łczyńć włłyłtko łtho łrad nápełńę. *HłstPonc* F].

napełnić z czego [= przez co] (1): lecz niewiały v nich łą bårzo chćiwe/ tåk iz męzom dawaią takie trunki s ktorych iey wolą napełni. *BielKron* 445.

napełnić przez co (2): A on [Bóg] mie wyfluchał. Bo napełnił żądzą moię przez przyfcie łwe. *WróbŻółt* aa2v; *KrowObr* 177v.

napełnić czym (2): *BielŻyw* 150; y mowiliście wftami wółzemi/ y rękami wółzemi nápełniliście [manibus vestris implestis] *BudBib Ier* 44/25.

napełnić w kim (1): ten was niechay złączy y nápełni w was błogółwienstwo łwe. *BielKron* 97v.

Ze zdaniem dopełnieniowym i okolicznikowym [w tym z zapowiednikiem: to (6); zaimek względny (7), aby] (8): tzo onij nie dokonali/ to wy napełnicie. *OpecŻyw* 77, 81v; czego rozum moy nyedofyże to lalka twoya nyechacz napełny *PatKaz II* 20; *BielŻyw* 52, 150; Napełni to aby lud zydwłki był skaran *WróbŻółt* C4v; *BielKron* 125v; *SkarKazSej* 694a.

[*W przeciwstawieniu: »niszczyć ... napełnić«:* bowimby tåk Zakon niłzczył/ ktore⁸⁰ nie niłzczył/ ále nápełnił/ to ielt/ wedle niego żyć/ był przyłzedł. *BudUrząd* 45.]

W charakterystycznych połączeniach: napełnić chęć, myśli (2), nadzieję, obietnicę, prośbę, przykazanie (2), ślub (2), uczynek, wolą [czyją] (3), zakon (2), żądanie (2), żądność, żądzę (5).

Zwrot: »napełnić aż do sytości« (1): A nápełnił myfli ich/ aż práwie do fytołci rzeczami iem požądliwemi y práwie wifwobodził dułfe ich zonych ćiemnołci prołtoty ich *RejPs* 159v.

Szereg: »skonąć i napełnić« (1): Odpowiedziál miły Iezus rzekåtż: Moia kármiá ielt/ abych czynił wolą tego który mię połłál/ abych vczynek iego łkonál ij napełnił *OpecŻyw* 50v.

5. teol. O wszechmocy i wszechobecności Boga (4) :

Fraza: bibl. »[Bóg] napełnił wszy(s)tko« = implevit omnia Vulg [szyk zmienny] (4): [Chrystus] łiadł nápráwićy v Bogá oycá/ áby wółyftko nápełnił/ y był miedzy Bogiem y ludźmi/ iedynym tylko Iednacem *KrowObr* 50; *BibRadz Eph* 4/10; Ktory słtąpił/ tenżeć ielt który też wftąpił nád wółytki niebiołá/ áby napełnił wółytko. *RejPosRozpr* c2 [*idem: BibRadz, WujNT*]; *WujNT Eph* 4/10.

Synonim: 1. nalać.

Formacje współrdzenne cf PEŁNIC.

Cf NAPEŁNIENIE, NAPEŁNIONY